

Yttrande till Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen i mål nr P 294-24

Stockholms Naturskyddsförening ./. **Stockholms kommun**

Stockholms kommun genom dess kommunstyrelse, nedan kallad kommunen, har förelagts att svara på överklagandet i rubricerat mål.

Kommunen får i anledning därav anföra följande.

Inställning

Kommunen bestrider överklagandet och yrkar att mark- och miljödomstolen ska avslå överklagandet och fastställa kommunfullmäktiges beslut att anta detaljplanen.

Inledande anmärkningar

Kommunen konstaterar att klaganden delvis har gjort samma invändningar under planarbetet. Kommunen har beaktat och prövat dessa invändningar under arbetet med detaljplanen. Kommunen hänvisar därför till och åberopar planhandlingarna samt övriga handlingar och utredningar i planärendet.

Länsstyrelsen har den 28 december 2023 beslutat att inte pröva kommunens beslut att anta detaljplanen enligt 11 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL. Beslutet innebär att länsstyrelsen bl.a. bedömt att beslutet innebär att riksintressena tillgodoses.

Härutöver får kommunen framhålla och anföra följande.

Rättsliga utgångspunkter

Detaljplanen är upprättad enligt PBL. Planarbetet påbörjades genom stadsbyggnadsnämndens beslut den 29 augusti 2018 att godkänna start-PM. Detaljplanen har upprättats med standardförfarande.

Den myndighet som prövar ett överklagande av ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan ska endast pröva om det överklagade beslutet strider mot någon rättsregel på det sätt som klaganden har angett eller som framgår av omständigheterna, se 13 kap. 17 § PBL.

Domstolens överprövning innebär i första hand en kontroll av att kommunens beslut ryms inom det handlingsutrymme som kommunen har enligt bestämmelserna i PBL och de krav som ställs på beslutsunderlag och beredningsförfarande. Om kommunens beslut ryms inom detta handlingsutrymme kommer de avvägningar som en kommun har gjort mellan olika samhällsintressen inte att bli föremål för överprövning (se t.ex. prop. 2009/10:215 s. 88 samt MÖD 2014:12 och MÖD 2017:15).

Detaljplanens syfte och förhållande till översiktsplanen

Detaljplanen syftar till att möjliggöra för nya bostäder, lokaler för centrumverksamheter, förskola och kyrka i centrala Hagsätra. Planförslaget syftar även till att stärka Hagsätra centrum som en samlande och levande mötesplats med god orienterbarhet och tydliga kopplingar till omgivningen. Genom planförslaget ska allmänhetens tillgänglighet till centrum och tunnelbanan säkerställas. Tillkommande bebyggelse ska utformas som ett samtida tillägg med en tydlig gestaltningsidé och med hög arkitektonisk kvalitet samt ta hänsyn till områdets karaktär och kulturhistoriska värden. Ny bebyggelse ska bidra till aktiva och trygga publika platser genom en medveten utformning av bottenvåningar och förgårdsmark. Planförslaget syftar även till att ta tillvara värden i naturmarken inom planområdet.

I översiktsplanen pekas Hagsätra-Rågsved ut som ett av stadens fyra fokusområden i ytterstaden, där det finns stora stadsutvecklingsmöjligheter.

Bemötande av klagandens invändningar

Kommunen utvecklar nedan kommunens ställningstagande i några av de frågor som klaganden tar upp. Beträffande vad klaganden har anfört om detaljplanens förhållande till artskyddsförordningen hänvisas till PM Västra Hagsätra, artskyddsbedömning avseende fåglar 2024, se bilaga. Vad specifikt gäller skyddsåtgärd för ärtsångare bemöts detta dock nedan.

Skyddsåtgärd för ärtsångare

Klaganden har anfört att det saknas förutsättningar för uppförandet av det sammanhängande buskage som ska utgöra skyddsåtgärd för ärtsångare. Till bemötande av det vill kommunen framföra följande.

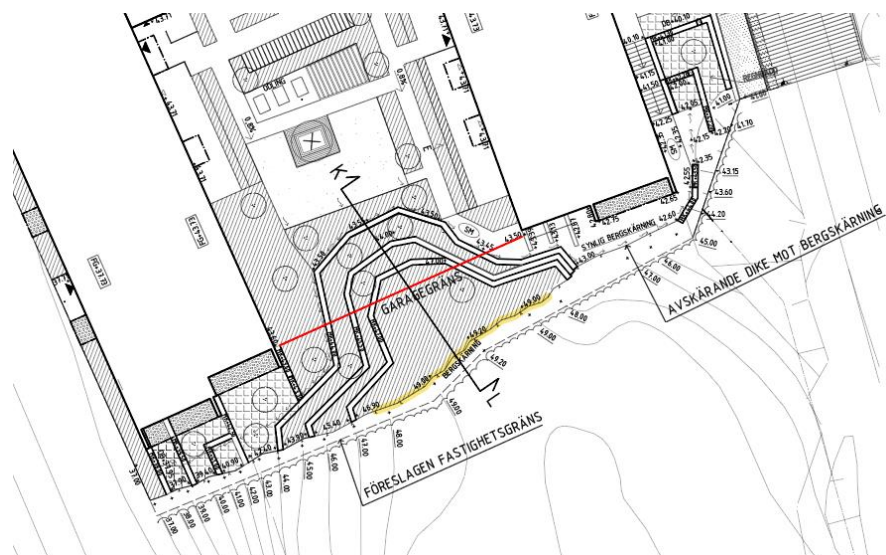
Den planerade bebyggelsen inom kvarteret vid Olshammarsgatan kommer att resultera i en bergsskärning mot intilliggande naturmark. Höjdskillnaden som därmed uppstår avses hanteras genom en terrassering av marken mellan gården och naturmarken.

Detta möjliggörs genom planbestämmelse med s.k. ringmark¹, som reglerar maximal höjd för stödmurar.

Därtill finns planbestämmelse *n3 - Marknivån ska möta nivån för naturmark och berg på angränsande fastighet* som syftar till att säkerställa att övergången mellan kvartersmark och allmän plats inte utformas med stora höjdskillnader vid fastighetsgräns.

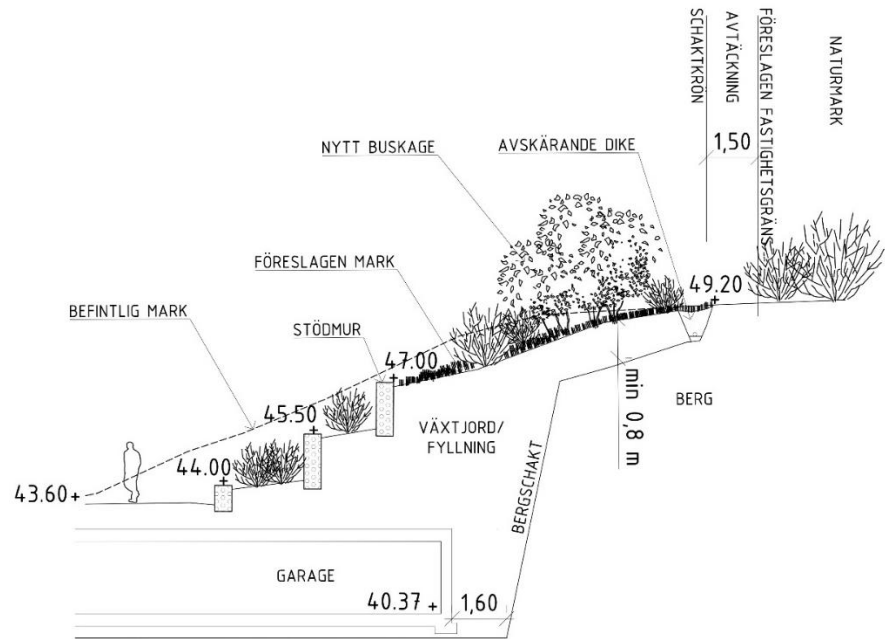
Planbestämmelse *n4 – Sammanhängande tätt buskage ska finnas* reglerar placeringen för buskage i anslutning till fastighetsgränsen mot naturmarken. Det avskärande diket som föreslås i dagvattenutredningen utgör ingen motsättning till dessa planbestämmelser, eftersom diket är en funktion som kan integreras med planteringar och grönytor.

Ett exempel på hur buskaget kan anordnas samtidigt som övriga planbestämmelser och funktioner tillgodoses redovisas i situationsplanen och sektionen nedan.

Situationsplan över planförslagets södra del. Röd linje redovisar gårdsbjälklagets kant och gul linje anger bergskärningen. Frischakten för grundläggningen kommer att vara ca 1,6 m bred och ligger djupt i förhållande till de planerade terrasseringarna, vilket innebär att det finns goda möjligheter att skapa ett bra jorddjup mellan den röda och den gula linjen.

¹ S.k. ringmark anger att marken får byggas under (över) med körbart bjälklag

Sektion genom gård, buskage och dike. Sektionen redovisar hur buskaget och dagvattendiket samexisterar, samtidigt som planbestämmelsen om möte med angränsande naturmark och berg tillgodoses. Buskaget placeras i anslutning till naturmark med uppvuxna träd.

Undersökning om betydande miljöpåverkan

Enligt 5 kap. 11 a § tredje stycket PBL ska kommunen, efter undersökning om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, avgöra frågan i ett särskilt beslut. Av förarbetena framgår att beslutet om betydande miljöpåverkan ska fattas under plansamrådet (se prop. 2019/20:52 s. 68). Det framgår inte av förarbetena vilken form beslutet ska ha.

Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att detaljplanens genomförande inte kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan som åsyftas i plan- och bygglagen eller miljöbalken att en miljöbedömning behöver göras. Länsstyrelsen har instämt i denna bedömning. Stadsbyggnadskontorets bedömning redovisades i tjänsteutlåtande i samband med ställningstagande efter samråd, vilket godkändes genom stadsbyggnadsnämndens beslut den 26 maj 2021, § 47. Ett beslut i frågan om betydande miljöpåverkan har således fattats. Skälen för kommunens bedömning redovisas i planbeskrivningen på s. 65. Kommunen anser att redovisningen är tillräcklig.

Dagvatten

Under arbetet med detaljplanen har kommunen behandlat frågan om dagvatten och en dagvattenutredning har tagits fram. Kommunen anser att planhandlingarna och framtagna dagvattenutredning visar att det finns förutsättningar att hantera dagvattnet.

Plankartan möjliggör för ett omhändertagande av dagvattnet enligt dagvattenutredningen. Detta sker exempelvis genom att det säkerställts att erforderligt ytbehov för dagvattenhantering finns, samt genom en allmän bestämmelse om att dagvattenanläggningar får anordnas på kvartersmark.

Det har inte ansetts lämpligt med ytterligare reglering av dagvattenåtgärder. Detta eftersom en detaljerad reglering riskerar att låsa fast hanteringen vid en särskild lösning och därmed förhindra jämförbara eller bättre sätt att hantera dagvattnet. Vidare ska beaktas att en detaljplan inte får vara mer detaljerad än vad som behövs med hänsyn till planens syfte, se 4 kap. 32 § PBL.

Därtill är möjligheterna att reglera dagvattenflödet och att garantera att en viss dagvattenlösning kommer till stånd begränsade inom ramen för PBL. Av rättspraxis framgår att den närmare utformningen av dagvattenhanteringen aktualiseras först när detaljplanen ska genomföras, se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 3 december 2018 i mål P 432-18.

Krav på dagvattenhantering enligt stadens riktlinjer ställs således i lovprövningen, och regleras därutöver i det avtal som tecknas med byggaktören inför antagandet av detaljplanen. Byggaktören förbinder sig härigenom att hantera dagvattnet på ett hållbart sätt i enlighet med stadens dagvattenstrategi och åtgärdsnivån för ny- och större ombyggnation.

Sammanfattningsvis anser kommunen att frågan om den framtida hanteringen av dagvatten tagits om hand på ett godtagbart sätt i detaljplanen. Som framförts ovan under rubriken *Inledande anmärkningar* har länsstyrelsen beslutat att inte pröva kommunens beslut att anta detaljplanen enligt 11 kap. 10 § PBL. Detta innebär att länsstyrelsen bedömt att beslutet inte kan antas innebära att en miljökvalitetsnorm inte följs eller att bebyggelsen blir olämplig med hänsyn till risken för översvämning. Kommunen anser att det som framförts av klaganden inte ger anledning till en annan bedömning än den som länsstyrelsen och kommunen har gjort beträffande hanteringen av dagvatten.

Revidering efter granskning

Enligt 5 kap. 25 § PBL ska kommunen låta granska planförslaget på nytt, om det skett väsentliga ändringar i förslaget efter granskningstiden. Några uttalanden om vad som kan utgöra en väsentlig ändring görs inte i förarbetena. Med hänsyn till syftet med

en granskning torde i kravet på väsentlighet få anses ligga att det ska vara fråga om ändringar som påverkar miljön inom planområdet eller en del av detta och som är av intresse för allmänheten eller har påtaglig betydelse för sakägare och andra inom det område som berörs av ändringen (se Didón m.fl., Plan- och bygglagen, JUNO version 12, kommentaren till 5 kap. 25 §).

Sakägare och myndigheter informerades om de revideringar som skett efter granskning i samband med meddelande om granskningsutlåtande. I brevet redovisas de ändringar som skett i plankarta och planbeskrivning. Ändringarna framgår även i granskningsutlåtandet. Justeringarna har inte medfört några väsentliga ändringar på plankartan eller i planförslaget i sak.

Nedan kommenteras några av de revideringar som har gjorts.

Under granskningen inkom Region Stockholms trafikförvaltning med synpunkten att de delar av naturmarken intill spårområdet som är inhägnade bör utgöras av användningen T (Tunnelbana) och inte NATUR. Efter granskning har plankartan därför justerats så att användningen T (Tunnelbana) utvidgats något för att innefatta hela tunnelbaneanläggningen med tillhörande skyddsstaket. Naturmarken som berörs av ändringen är otillgänglig för allmänheten på grund av stora höjdskillnader och staket.

Efter granskningen kompletterades plankartan med ytterligare bestämmelser för att säkerställa att bostäder i de mest bullerutsatta lägena utformas för att klara gällande riktvärden. Planbestämmelserna om buller har samma innebörd som tidigare, men förtydligades efter länsstyrelsens granskningsyttrande. Vid granskningen fanns en övergripande bestämmelse för hela planområdet om att bostadsbyggnad ska placeras och utformas så att riktvärden för trafikbuller följs. Inför antagande har plankartan kompletterats med bestämmelse *m10* för kvarteret vid Olshammarsgatan, och bestämmelse *m2* för kvarteret Stubbneken, för att förtydliga vilket kvarter det gäller.

Med beaktande av inkomna synpunkter under granskning reviderades utredningarna för markföroreningar och buller. Dagvattenutredningen kompletterades med en fördjupad skyfallsanalys. Vidare uppdaterades parkeringssammanställningen. Som en följd av det kompletterades planbeskrivningen med en beskrivning av utredningarnas resultat samt med förtydliganden avseende parkeringslösningar och förhållningssätt till ändrad lydelse i artskyddsförordningen.

De ändringar som gjorts i planbeskrivningen är huvudsakligen av språklig och redaktionell karaktär. Syftet med ändringarna har varit att förtydliga planbeskrivningen och öka läsbarheten. Kommunen anser sammantaget att de ändringar som gjorts efter granskning inte är sådana väsentliga ändringar som borde ha föranlett ny granskning. Ändringarna är inte sådana att de påverkat miljön inom planområdet, varit av intresse för allmänheten eller haft påtaglig betydelse för sakägare.

Illustrationerna av planförslaget

Klaganden har haft invändningar mot att illustrationerna inte är tillräckliga.

Enligt 4 kap. 32 § andra stycket PBL ska den avsedda regleringen av bebyggelsen, byggnadsverk och miljön i övrigt tydligt framgå av planen. Detta s.k. tydlighetskrav motiveras av allmänhetens intresse för och möjligheter till delaktighet i planärenden i stor utsträckning är beroende av handlingarnas utförande och informationens innehåll. Detaljplanen måste därför utformas på ett sådant sätt att medborgarinflytandet verkligen kan få en reell innebörd (se prop. 1985/86:1 s. 166). I 4 kap. 33 § andra stycket PBL anges att planbeskrivningen ska innehålla det illustrationsmaterial som behövs för att förstå planen. Syftet är enligt förarbetena att planen ska vara åskådlig och begriplig (a. prop. s. 618).

Mark- och miljööverdomstolen har uttalat att det inte kan krävas att varje del av ett planområde ska illustreras för att kraven i 4 kap. 32 och 33 §§ PBL ska vara uppfyllda (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 23 september 2016 i mål nr P 2664-16).

Kommunen anser att handlingarna i planärendet uppfyller kraven i 4 kap. 32 och 33 §§ PBL.

Avslutningsvis

Utöver vad som ovan anförts hänvisar kommunen, som nämnt, till planhandlingar samt övriga handlingar och utredningar i planärendet. Sammanfattningsvis bedömer kommunen att detaljplanen bygger på en lämplig avvägning mellan det allmänna intresset att möjliggöra bostäder och förskola m.m. i ett attraktivt och kollektivtrafiknära läge, och de allmänna och enskilda intressen som anförts mot detaljplanen. Kommunen har inte överskridit sitt handlingsutrymme enligt PBL vid antagandet av detaljplanen. Överklagandet ska därför avslås.

Bilaga: PM Västra Hagsätra, artskyddsbedömning avseende fåglar
2024, Calluna AB 2024-05-08

Västra Hagsätra, artskyddsbedömning avseende fåglar 2024

Sammanfattning

Genom att iaktta föreslagna skyddsåtgärder avseende stare bedömer Calluna att detaljplanen inte kommer i konflikt med artskyddsbestämmelserna. Vad gäller stare har Calluna föreslagit skyddsåtgärder i form av uppsättning av holkar.

Skyddsåtgärder för fiskmåsar är inte aktuella då fiskmåsar inte bedöms påverkas av genomförandet av detaljplanen. Vidare bedömer Calluna att skyddsåtgärder för björktrast och gråsparv inte krävs då arternas populationer inte på någon nivå påverkas av genomförandet av detaljplanen.

Calluna gör således samma bedömning som tidigare i "Naturvärdesanalys, Västra Hagsätra, 2022-04-29, Calluna AB", med den komplettering som gjordes i planbeskrivningen inför detaljplanens antagande.

I detaljplanen och detta PM tillämpas den nu gällande lydelsen av 4 § artskyddsförordningen (2007:845) som trädde i kraft 1 oktober 2022, efter utredningens slutförande.

Calluna bedömer också att utredningsinsatserna och det samlade kunskapsunderlaget är tillräckliga för att göra dessa bedömningar.

Calluna AB: Organisationsnummer: 556575-0675 • Huvudkontor: Linköpings slott, 582 28 Linköping • Hemsida: www.calluna.se • Växel: +46 13-12 25 75

Callunas projektgrupp: Uppdragsansvarig: Mova Hebert. Rapportförfattare: Mova Hebert och Ana-Sofia Valderas. Kartproduktion: Marlijn Sterenborg. Kvalitetssäkring: Edwin Sahlin och Eva Amnéus Mattisson.

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	3
Metod	3
Artskyddsförordningen och miljöbalken	3
Tidigare utredningar	4
Utredning	5
Varför åtta fågelholkar bedömts som tillräcklig skyddsåtgärd för stare	5
Varför skyddsåtgärder inte föreslås för fiskmåsa, björktrast och gråsparv	6
Är artutredningarna för detaljplanen är tillräckliga	9
Bedömning om tillräcklig utredning genomförts för att avgöra om risk för förbud föreligger	12
Slutsats	13
Referenser	14

Bakgrund

Stockholms stad har antagit detaljplan för Västra Hagsätra, fastigheterna Höstsådden 1 m.fl. i stadsdelen Hagsätra, Dp 2018-06778.

I "Komplettering och utveckling av överklagande av detaljplan för Höstsådden 1 m.fl., Dp 2018-06778" har följande framförts av Naturskyddsföreningen Stockholm: *"Planförslaget säkerställer inte förbud enligt artskyddsförordningen"*.

Denna promemoria avser att på nytt beskriva risk för att förbud enligt artskyddsförordningen avseende stare, björktrast, gråsparv och fiskmås i detaljplanområdet föreligger. Det är endast fåglar och inga andra artgrupper som berörs i denna utredning. Vidare är syftet att besvara Naturskyddsföreningens överklagande av detaljplanen.

Upplysning

Överklagan har undertecknats av Anders Tranberg. Han är anställd på Calluna men har inte arbetsuppgifter i projekt som berör Stockholms stad. Han har inte varit delaktig i projektet i någon del eller fått information om det.

Metod

I besvarandet av de övergripande frågorna avseende artförekomst, risk för skada samt eventuella förslag på skyddsåtgärder besvaras följande frågor mer ingående:

1. Varför åtta fågelholkar bedömts som tillräcklig skyddsåtgärd för stare,
2. Varför skyddsåtgärder inte föreslås för fiskmås, björktrast och gråsparv, samt
3. Bedömning av om artutredningarna för detaljplanen är tillräckliga.

Artskyddsförordningen och miljöbalken

Artskyddsförordningen (2007:845) innehåller förbud, bland annat mot att avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg och avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid. Störningar som saknar betydelse för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller för att återupprätta populationen till en sådan nivå omfattas inte av förbudet (4 §). I den nu gällande lydelsen av 4 § artskyddsförordningen saknas ett uttryckligt förbud mot att skada eller förstöra vilda fåglars fortplantningsområden eller viloplats (jfr punkten 4 i bestämmelsens äldre lydelse).

Däremot gäller fortsatt ett förbud mot att avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, se 4 § första stycket 4 artskyddsförordningen (MÖD P 7169-22).

Som exempel på omständigheter som kan tala för att nivån inte kan anses vara tillfredsställande nämns i förordningsmotiven att den aktuella fågelarten är nationellt rödlistad, finns upptagen på fågeldirektivets bilaga 1 eller att populationen genomgått en konstaterad kraftig minskning (Fm 2022:5, s. 3 f.).

Kunskapskravet

Artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken (1998:808) när det gäller skydd av arter. Kunskapskravet i 2 kap. miljöbalken träffar alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd. För att kunna besvara frågorna om artförekomst, risk för skada samt behov av eventuella skyddsåtgärder behöver det finnas underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på skyddade arter (se t.ex. MÖD 2013:13 och mark- och miljööverdomstolens dom den 12 juli 2021 i mål nr M 3276-20). Hur omfattande underlag som krävs i planarbetet för att kunna bedöma om genomförandet av detaljplanen kan komma i konflikt med artskyddsreglerna får avgöras från fall till fall, beroende på hur starka indikationer det finns på en sådan konflikt (se mark- och miljööverdomstolens dom den 2 oktober 2023 i mål nr P 9870-22).

Vilka ekologiska krav som ställs och därmed vilka skyddsåtgärder som krävs för att en art ska klara sig i området beror på vilken fågelart det gäller och vad den behöver för att fortplanta sig och överleva (mark- och miljööverdomstolens dom den 12 juli 2021 i mål nr M 3276-20).

Tidigare utredningar och bedömningar

För att säkerställa att detaljplanen (Dp 2018-06778) inte kommer i konflikt med artskyddsförordningen har en artskyddsutredning utförts för området. I den ingår en redovisning av den planerade detaljplanens påverkan på områdets möjlighet att vidmakthålla kontinuerlig ekologisk funktion för de skyddade fågelarter som redan konstaterats förekomma på platsen. Denna bedömning har gjorts med hänsyn till lokala förekomster och regional status i förhållande till förekomsten på nationell nivå.

Stockholms stad har låtit utföra en naturvärdesanalys inklusive naturvärdesinventering, insekts- och fågelinventering.

- Naturvärdesanalys, Västra Hagsätra, 2022-04-29, Calluna AB.

Tidigare artskyddsutredning avseende fågel

I rapport Naturvärdesanalys, Västra Hagsätra, 2022-04-29, avsnitt "Skyddsåtgärder" s. 55, redovisas följande bedömningar avseende fåglar:

Allmän bedömning

"I artskyddsutredningen av förekommande fågelarter bedömdes det finnas behov av skyddsåtgärder för att inte riskera att förbud utlöses för stare och ärtsångare, eventuellt för björktrast och gråsparv och så generellt för häckande fågelarter inom flera av fastigheterna."

Stare

"För stare, vid Ikano Ärtåkern, gäller skyddsåtgärden att sätta upp fågelholkar dimensionerade för stare, rekommenderat antal är åtta."

Björktrast och gråsparv

"Vid Ikano Ärtåkern kan också skyddsåtgärder behövas för att inte utlösa förbud för björktrast och gråsparv."

Ärtsångare

"Gällande ärtsångare vid Sveafastigheter Olshammarsgatan, är skyddsåtgärd att plantera buskage då det inte är möjligt att spara de sammanhängande buskage som noterats inom fastigheten. Dessa sammanhängande buskage är ett viktigt substrat för ärtsångare när den häckar. Med sammanhängande menas att det är mer än endast en solitär buske, utan ett tätare parti om minst ca 2x4 m. Dessa buskage får med fördel planeras i närheten av träd, undvik t.ex. att plantera ett isolerat buskage på en parkeringsplats långt från annan växtlighet."

Fiskmåås

För fiskmåås föreslogs inga skyddsåtgärder eftersom det inte bedömdes behövas då den inte alls påverkas.

Generella rekommendationer

"För nedtagning av träd och större buskage gäller förbud under häckningssäsong (1:a mars 31:a augusti) om det inte går att utesluta att häckning pågår. Fåglarnas häckningsplatser kan vara dolda och svåra att upptäcka, därför rekommenderar vi att skyddsåtgärden tillämpas generellt. Går det att konstatera att det inte finns pågående häckning så bör åtgärder kunna ske utan att man riskerar att bryta mot artskyddsförordningen."

Bedömning inför antagande av detaljplan

Efter att ovanstående utredning togs fram ändrades tillämpningen av artskyddet. Tidigare fick åtgärder inte påverka miljön för prioriterade arter så att "kontinuerlig ekologisk funktion" för arten bröts. Sedan hösten 2022 gäller förbudet att åtgärden inte får påverka populationen så att det inte är på en tillfredsställande nivå. Bedömningen utifrån den ändrade lagstiftningen var att det finns tillfredsställande populationer av björktrast och gråsparv på lokal nivå och att de inte påverkas av föreslagna åtgärder vilket också skrevs in i planbeskrivningen inför antagande.

Utredning

I detta avsnitt besvaras tre frågor som avser Naturskyddsföreningens överklagande av detaljplanen.

Varför åtta fågelholkar bedömts som tillräcklig skyddsåtgärd för stare

Med gällande tolkning av artskyddsförordningen gäller förbud mot att utföra en åtgärd så att en avsiktlig påverkan på livsmiljö sker. Påverkan ska inte sakna betydelse för att bibehålla eller återupprätta populationen på tillfredsställande nivå. Den kontinuerligt ekologiska funktionen för arten i området får inte brytas.

Bedömning av påverkan på lokal population (skyddsåtgärder för stare)

I Sverige häckar stare upp till fjällkedjan och är i vår del av landet (östra Svealand) en utpräglad flyttfågel. Under flytten samlas starar i stora flockar och övervintring sker också den i stora flockar. Detta medför att många fåglar samlas på ett och samma ställe, upp till 10 000 eller kanske t. o. m. 100 000 individer. Populationen kan då ses som en och samma då det under flytt och övervintring sker ett flöde mellan familjegrupper och kolonier. Under häckning häckar arten

enskilt eller kolonivis. Calluna bedömer att den *lokala* populationen av stare utgörs av häckande starar i den del av Östra Svealand som utgörs av landskapen Uppland och Sörmland. Antalet häckande par i Uppland och Sörmland uppgår till cirka 70 000 par (Ottosson, 2012). Bedömningen är därmed att den lokala populationen inte påverkas om två hålträdd försvinner. Bedömningen gäller också om det tredje hålträdet som finns på fastigheten försvinner, vilket inte sker enligt föreslagen plan. Vidare bedömer Calluna att de två hålträden som försvinner inte utgör häckningsträd.

För att förstärka artens möjlighet att fortsättningsvis häcka i området föreslås åtta holkar som skyddsåtgärd. Med åtta möjliga boplatser i stället för de två som går förlorade och de som rimligt kan utvecklas över tid i närområdet anses möjligheterna för stare att häcka i området som fortsatt goda. Syftet med skyddsåtgärden är att vidmakthålla områdets kontinuerliga ekologiska funktion för stare. Fågelholkarna ska placeras på kvartersmark och skötas av verksamhetsutövaren över tid.

Den lokala populationen bedöms därmed inte påverkas. Inte heller kommer den kontinuerliga ekologiska funktionen för stare att brytas i området. Det kommer också finnas en naturlig succession av hålträdd då natur- och parkmark bevaras med inmätta naturvärdesträd.

Varför skyddsåtgärder inte föreslås för fiskmå, björktrast och gråsparv

Tidigare fick åtgärder inte påverka miljön för prioriterade arter så att "kontinuerlig ekologisk funktionen" för arten bröts. Sedan hösten 2022 gäller förbudet att åtgärden inte får påverka populationen så att den inte kan nå eller bibehållas på en tillfredställande nivå. Bedömningen utifrån den ändrade lagstiftningen är att det finns tillfredsställande populationer av björktrast och gråsparv på lokal nivå och att de inte påverkas av föreslagna åtgärder vilket också skrevs in i planbeskrivningen inför antagande.

I naturvärdesanalysen som togs fram inför granskning konstaterades att förbud enligt artskyddsförordningen inte riskerade att utlösas för fiskmå och att inga skyddsåtgärder krävs.

Fiskmå

I Sverige häckar fiskmå i hela landet i sjöar och våtmarker och kustmiljöer men även lokalt i jordbruksbygd och stadsmiljöer (Ottosson, 2012). Arten häckar kolonivis eller som enstaka par. I vår del av landet flyttar de flesta individer men arten kan ses året om i Stockholm. Arten är opportunistisk när det gäller födosök och äter allt från fisk från hav och sjöar, daggmask och insekter från gräsytor och åkrar till as och avfall både till lands och från vattnet. I Stockholm häckar fiskmå på byggnader (tak) eller i enstaka fall i träd eller mer naturliga biotoper som små skär eller strandmiljöer. Födosök sker i Mälaren och våra mindre sjöar samt på land (gräsytor och stadsbebyggelse). Arten är en stark flygare och kan tillryggalägga flera mil under sitt dagliga födosök. Under häckning är det dock en fördel om födan finns i närheten av boplatserna. Då går det åt mindre energi och ungarna inte behöver lämnas obebakade så länge.

I inventeringsområdet har fiskmå påträffats med häckning på hustak intill planerad bebyggelse. Den tillkommande bebyggelsen bedöms inte påverka möjligheterna till födosök (daggmask från klippta gräsmattor eller avfall bebyggt miljö). Häckningsplatserna (tak i närområdet) berörs inte heller av planer och arten kommer inte alls att påverkas. Calluna bedömer därför att skyddsåtgärder inte krävs för fiskmå.

Björktrast

I Sverige häckar björktrast över hela landet men är sällsyntare i norra delen av landet. Den kan flytta på vintern men kan också övervintra om förhållandena är goda. I vår del av landet (östra Svealand) förekommer också övervintrande individer från andra delar av landet och Finland och Ryssland (Naturegate, 2024). Flytten och övervintring sker delvis i större flockar. Under häckning häckar den enskilt eller kolonivis (Ottosson, 2012). På vintern äter den frukt och bär men under häckningen behöver den också mask och insektslarver. Boet utgörs av en korg ("klassiskt" egenbyggt fågelbo) placerad i en grenklyka eller i ett stambrott. Den kan också placera boet på mer udda platser som i byggnader.

Calluna bedömer att den lokala populationen utgörs av häckande fåglar i den del av östra Svealand som utgörs av landskapen Uppland och Sörmland. Antalet häckande par i Uppland och Sörmland uppgår till ca 55 000 par (Ottosson, 2012). Med den planerade bebyggelsen kommer en del naturmark som utgör häckningsmiljö att ianspråktas.

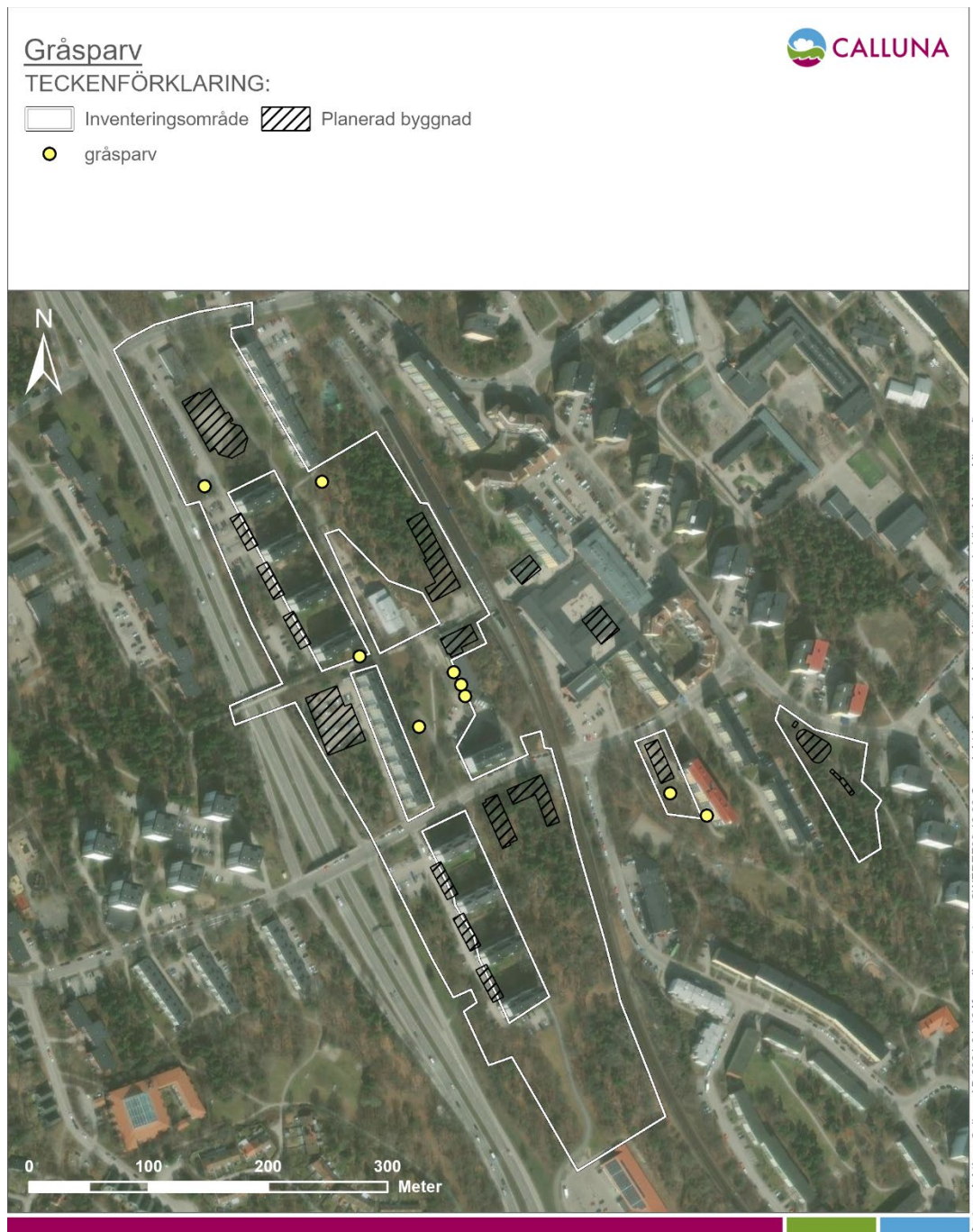
Calluna bedömer, då det är en mycket liten yta som berörs sammantaget jämfört med vad som finns tillgängligt både i närområdet och i området för den lokala populationen, att den lokala populationen inte påverkas och att skyddsåtgärder därmed inte krävs. Calluna bedömer att områdets kontinuerliga ekologiska funktion inte påverkas.

Gråsparv

I Sverige häckar gråsparv i stora delar av landet men är ovanlig eller sällsynt i de norra delarna. Gråsparven är som ingen annan fågelart knuten till människan. Gråsparv häckar ofta i byggnader (i håligheter i tak och väggar) eller i buskar och träd i anslutning till bebyggelse. Under häckningssäsong äter de en hel del insekter och övriga delar av året livnär de sig arter på frön och andra växtdelar. Gråsparv är en utpräglad stannfågel men samlas utanför häckningstid i större flockar för att få skydd i flocken.

Calluna bedömer att den lokala populationen utgörs av häckande fåglar i Sörmland. Antalet häckande par uppgår då till cirka 20 000 par (Ottosson, 2012). I detaljplaneområdet har arten noterats med kriteriet häckning på cirka 10 platser. Av dessa bedöms samtliga förbli intakta med den planerade bebyggelsen.

Calluna bedömer att den tillkommande bebyggelsen därmed inte påverkar den lokala populationen. Gråsparvens starka knytning till av människan påverkade område innebär att Calluna bedömer att områdets kontinuerliga ekologiska funktion inte påverkas.

Figur 1. Förekomst av gråsparv inom inventeringsområdet tillsammans med planerad bebyggelse enligt detaljplan.

Är artutredningarna för detaljplanen tillräckliga

Tidigare utredningar omfattar skyddade arters förekomst i området, om dessa arter påverkas av genomförandet av detaljplanen samt vilka skyddsåtgärder som kan föreskrivas för att skada inte ska uppstå. Underlaget för bedömning utgör:

- Inventering av häckfågel,
- Ett utdrag av sekretessbelagda fynd av fåglar som häckar i området,
- Utsök av tidigare observationer från Artportalen,
- Biotopdata för området, samt
- Litteraturstudier/expertbedömningar av aktuella arter och deras ekologiska profil.

Fältinventering

Tabell 1. Inventering gjordes enligt följande tabell.

Datum	Tid	Väder	Inventerare	Kommentar
2021-04-15	05:40-8:30	0 gradigt, ingen nederbörd, stilla	Mova Hebert	
2021-05-04	6:00-09:15	+5, ingen nederbörd, stilla	Marlijn Sterenberg	
2021-05-12	05:20-08:05	+13, ingen nederbörd, 4m/s s.o	Mova Hebert	Bullerstört, särskilt i västra delen av området
2021-05-18	06:00-08:40	+9, ingen nederbörd, 2m/s s.o	Marlijn Sterenberg	
2021-05-31	05:30-08:50	+14, ingen nederbörd, 2m/s s.v	Marlijn Sterenberg	

Antal besök

Fågelfaunan i detaljplaneområdet behöver inventeras under en utsträckt tidsperiod. Arternas olika ekologi (livsstil) gör att de ankommer häckningsplats och påbörjar häckning vid olika tidpunkter. Calluna brukar rekommendera cirka sex besök varav ett sker kvällstid i denna typ av miljö. Detta för att så långt som möjligt registrera (alla) tecken på reproduktion (häckningsaktivitet) samt säkerställa om förmodad reproduktion lyckats. I Västra Hagsätra genomfördes fem besök, alla under morgonen. Det bedöms att detta är tillräckligt antal då inventeringsområdets relativt trafikstörda miljöer utgör en homogen miljö som saknar förutsättningar för arter som:

1. Kräver stora sammanhängande arealer av äldre skog, (t.ex. skogsfåglar som talltita),
2. Kräver sammanhängande områden med inslag av flera olika miljöer, tex skog och myr (t.ex. skogsfåglar som tjäder),
3. Saknar miljöer för arter som i stor utsträckning är nattaktiva (öppna fuktiga marker och lövskog) (t. ex kornknarr eller gräshoppsångare).

Datum

Rekommenderad period för fågelinventering är från mitten av mars till början av juni. I detta projekt utfördes inventeringen med start 15/4. Arter som brukar registreras tidigt är främst övervintrande fåglar. I Stockholmstrakten kan det röra sig om duvhök, mindre hackspett, spillkråka, grönfink, talltita, grönsiska, kråka och björktrast bland prioriterade fågelarter (arter som minskat med mer än 50% de senaste 20 åren, rödlistade arter eller arter som upptas av fågeldirektivets bilaga 1).

Med hänsyn till inventeringsområdets läge, ekologiska förutsättningar bedöms avgränsningen i tid väl täcka in de förmodade häckande arternas häckningsaktiviteter (med hänvisning till punktlistan sist i avsnittet under "Antal besök").

Tid

Tidpunkter för besöken skedde i god tid innan aktivitet (spel/sång, födosök, bobygge eller matning av ungar t.ex.) brukar börja avta.

Väder

Vädret under besöken var gynnsamt för att kunna kartlägga förekommande fågelarters aktivitet.

Inventerare

Uppdragsansvarig och ansvarig inventerare har över tio års erfarenhet av fågelinventering/fältundersökningar som motsvarar svårighetsgraden av denna typ av inventering. Övrig personal har god erfarenhet av fågelinventering och fåglars ekologi och förekomst i östra Svealand.

Utsök ur tidigare underlag

Utsök gjordes ur Artportalen (inkl. beställning av arter som inte rapporteras öppet) från 2001-01-01 t. o m 2021-08-24 (då bearbetning av data gjordes). Utsök gjordes med en buffert på 300 meter.

Figur 2. Bilden visar område för utsök av rapporterade observationer av fåglar till Artportalen i området för detaljplan och en buffert.

Om Artportalen

Artportalen är ett system för inrapportering och sökning av artobservationer i Sverige. Artportalen är ett öppet system och används av myndigheter, forskare och naturvårdare såväl som privatpersoner. Calluna använder data från systemet för utsök av naturvårdsarter vid NVI enligt SIS standard (SS 199000:2023) och dess föregångare som var aktuell 2021 (SS 199000:2014). Inhämtning av artdata sker också frekvent i olika typer av utredningar.

Vid användning av filtreras data för att göras relevant (t.ex. datum, noggrannhet) och granskas för att säkerställa kvalitet (foton av fynd, om arten blivit godkänd av aktuell raritetsgranskare, om rapportören om den inte är känd och rapporterar ett ovanligt fynd är trovärdig etc.).

Värd för Artportalen är Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. Från SLU kan även aktörer efter avtal få tillgång till uppgifter om förekomst av säkerhetsklassade arter. Sekretessklassning kan föreligga om rapportören kräver det eller om expertkommittén för ryggradsdjur bedömt att det finns risker med att visa t.ex. en häckningsplats öppet med avseende på risk för boplundring eller tjuvjakt t.ex. För området för detaljplan begärde Calluna ut sekretessklassade uppgifter. Inga av de arter som föll ut i granskningen av sekretessklassade observationer bedömdes påverkas av föreliggande detaljplan.

Biotopdatabas och analyser

Utifrån resultatet av fågelinventeringen samt eftersöket i Artportalen, sållades några fågelarter ut som särskilt relevanta, som behövde ytterligare bedömning. Det gällde stare (VU), ärtsångare (NT), och svartvit flugsnappare (NT), samt mindre hackspett (NT) från Artportalen.

En biotopkarta med observationerna från fågelinventeringen togs fram som ett underlag där areal av olika biotoper finns med, vilket blir ett verktyg för att bedöma om tillräcklig lämplig biotop finns i området. Denna karta gjordes med en 300 m buffert för att fånga in lämplig biotop i nära angränsning, se figur ovan.

För arterna med ytterligare bedömning gjordes en ekologisk profil, d.v.s. vilken mängd resurser (strukturer, kvaliteter etc.) som behövs för att 1) ett par ska kunna häcka och 2) en population ska vara livskraftig sammanställdes. Utöver det genomfördes en analys utifrån biotoperna som finns i området (figur 1), en påverkansbedömning för arterna utifrån att marken tas i anspråk.

Ekologisk profil

För aktuella arter (prioriterade arter som påträffats vid inventeringen eller i underlagsdata) har ekologisk profil upprättats. Underlag har till största del hämtats från Artdatabanken, Svensk Fågel Atlas, Fåglar i Sverige, antal och förekomst.

Bedömningskriterier

Utifrån ekologisk profil kan de olika arternas krav på miljön för kontinuerlig ekologisk funktion göras.

Populationsuppskattningar görs för arterna utifrån uppgifter från referenslitteratur (Ottosson, 2012) och för aktuella data (Personlig kommunikation Mikael Svensson, miljöanalytiker på SLU).

Bedömning om tillräcklig utredning genomförts för att avgöra om risk för förbud föreligger

Calluna anser att den utredning som har presenterats här, tillsammans med tidigare utredning utgör tillräckligt underlag för att bedöma vilka skyddade fågelarter som finns i området, risken för påverkan på dessa samt vilka eventuella skyddsåtgärder som kan behövas.

Vidare bedömer Calluna att inventeringarna gjorts efter bästa möjliga förutsättningar, med hänsyn tagen till:

- Besök utspridda under säsongen,
- Besök vid gynnsam tid på dygnet, på dagar med rätt väder, och
- Utfört av inventerare med mycket god kompetens.

Utöver det har insamling av data skett genom systematisk bearbetning av data från Artportalen, genomgång av olika arters behov i förhållande till rådande förhållanden i naturmiljö. Förhållanden i naturmiljön, den ekologiska funktionen har hämtats från NVI och Stockholms stads biotopdatabas. Uppgifter om arternas population på olika nivåer har inhämtats från källor med bästa möjliga kunskap och särskild vikt har lagts vid att bestämma lokal population.

Vid förslag på skyddsåtgärder har försiktighetsprincipen tillämpats. I det här fallet betyder det att Calluna rekommenderat skyddsåtgärder även då vi inte bedömt det helt säkert att

genomförande av detaljplan påverkar möjligheterna att bibehålla arternas populationer (lokalt, regionalt eller nationellt) på tillfredsställande nivå. Respektive arts tillgång till kontinuerlig ekologisk funktion för häckning eller andra delar av livscykeln i området kommer att finnas kvar.

Slutsats

Mot bakgrund av vad som framkommit om förekomst av stare får de föreslagna skyddsåtgärderna anses lämpliga och motiverade vad gäller såväl tidsperiod som område.

Calluna bedömer att förbud enligt artskyddsförordningen inte riskerar att utlösas för fiskmåås, björktrast eller gråsparv.

Calluna bedömer att utredningsinsatserna och det samlade kunskapsunderlaget är tillräckliga för att göra dessa bedömningar.

Referenser

Calluna (2022): Naturvärdesanalys Västra Hagsätra

Mark- och miljööverdomstolen (2013): MÖD 2013:13

Mark- och miljööverdomstolen (2021): Mark- och miljööverdomstolens dom den 12 juli 2021 i mål nr M 3276-20

Mark- och miljööverdomstolen (2023): Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 oktober 2023 i mål nr P 9870-22

Mark- och miljööverdomstolen (2024): MÖD P 7169-22

Naturegate (2024): <https://luontoportti.com/sv/t/778/bjorktrast>, med texter om fåglar av Birdlife Finland [hämtad 2024-04-15]

Naturskyddsföreningen (2024): Komplettering och utveckling av överklagande av detaljplan för Höstsådden 1 m.fl., Dp 2018-06778,

Klimat och näringsdepartementet (2007): Förordningsmotiv om förordning om ändring i artskyddsförordningen (2007:845), Förordningsmotiv, Fm 2022:5

Ottosson, Ulf; Ottvall, Richard; Green, Martin et al. Halmstad: Swedish Ornithological Society, (2012). Fåglarna i Sverige: antal och förekomst.

Stockholms stad (2024): Planbeskrivning, Detaljplan för Västra Hagsätra, fastigheten Höstsådden 1 m.fl. i stadsdelen Hagsätra i Stockholm, Dp 2018-06778

Svensson, Mikael (2023): Miljöanalytiker på SLU. Personlig kommunikation om populationsutveckling av prioriterade fågelarter.